

ประวัติและผลงานของ ศาสตราจารย์พิเศษ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร หิรัญบุรณะ

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ถือกำเนิดในราชสกุลกุญชรฯ เป็นบุตรคนสุดท้ายและเป็นธิดาลำดับที่ 32 ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชรฯ) กับหม่อมมณฑล เกิดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2454 ที่บ้านย่านคลองเตย ถนนสุนทรโกษา ซึ่งเป็นบ้านพักนอกเมืองของบิดา ส่วนบ้านเดิมของตระกูลคือ บ้านเลขที่ 128 ถนนอัษฎางค์ ริมนครเมืองเดิม เขตพระนคร หรือที่เรียกว่าวังบ้านหม้อ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นน้องสาวร่วมบิดากับ ม.ล.บุปผา นิมนานเหมินท์ นักเขียนชาวไทย ที่มีนามปากกาว่า ดอกไม้สด

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ และระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนคอนเวนต์ในปิ่น และ พ.ศ. 2465 ได้รับประกาศนียบัตรระดับมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2471 เมื่อกลับประเทศไทยแล้ว ได้เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่โรงเรียนเซนต์แมรีส์ หรือ S.P.G. ซึ่งเป็นค่ายอมาจาก Society for the Propagation of the Gospel และเมื่อได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงธรรมการแล้ว จึงไปสอบคัดเลือกเข้าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2476 และได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (อ.บ.) ในปี พ.ศ. 2479 และ พ.ศ. 2480 ได้รับประกาศนียบัตรครุมัธยม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2493 ศึกษาที่มหาวิทยาลัยมินิโซตา (University of Minnesota) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับปริญญาโททางการศึกษา M.A. (Ed.)

เมื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ได้แล้ว ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีปัญหาเรื่องที่พัก เนื่องจากพี่ชายคือ พระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ล.วรา กุญชรฯ) ซึ่งเป็นผู้ปกครอง และพี่สาวอีก 3 คนได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี

จะพักที่วังบ้านหม้อไม่สะดวกเนื่องจากไม่มีผู้ใหญ่อยู่เป็นเพื่อน จึงขอยู่ประจำที่โรงเรียนเซนต์แมรีส์ต่อไป ซึ่งทางโรงเรียนได้ขอร้องให้ช่วยสอนวิชาพฤกษศาสตร์เนื่องจากขาดครู และในเวลาต่อมาได้สอนไวยากรณ์อังกฤษอีกวิชาหนึ่ง เมื่อศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ ก็ออกจากหอพักกลับไปอยู่บ้าน เนื่องจากผู้ปกครองกลับจากต่างจังหวัดแล้ว และเข้าสอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนราชนิ เมื่อจบการศึกษาในปี พ.ศ. 2481 จึงเข้ารับราชการที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ไปช่วยสอนภาษาอังกฤษที่คณะอักษรศาสตร์ด้วย

พ.ศ. 2488 ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณลาออกจากราชการ แต่ยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาภาษาอังกฤษที่คณะอักษรศาสตร์ และโรงเรียนมาแตร์เดอีได้ติดต่อให้ไปสอนภาษาไทย ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ พอใจมากเนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ได้สอนภาษาไทยในโรงเรียนอย่างเป็นทางการเป็นลำเป็นสัน โดยเฉพาะวิชาการวรรณคดีไทยและเรียงความ ซึ่งมีทฤษฎีใครจะทดลองมานานแล้ว

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งที่แผนกครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2490 หลังจากสำเร็จปริญญาโททางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมินิโซตา (University of Minnesota) ประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ทางการศึกษาตามลำดับ คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา หัวหน้าหน่วยศึกษานันทศึกษา กรมวิสามัญศึกษา รักษาการในตำแหน่งรองอธิการบดีวิชาการศึกษา บางแสน ช่วยราชการกองเผยแพร่ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตำแหน่งหลังสุด คือ คณบดี

คณะอักษรศาสตร์ วิทยาเขตทับแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ลาออกจากราชการ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2513 แต่ยังคงเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะอักษรศาสตร์ วิทยาเขตทับแก้ว และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยอื่นอีกหลายแห่ง

ด้านชีวิตครอบครัว ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ สมรสกับนายแพทย์ขม เทพยสุวรรณ ไม่มีบุตรและธิดา ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2524

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เห็นว่าภาษาไทยเป็นวิชาที่มีความสำคัญ และต้องการสอนมากที่สุดตั้งแต่เริ่มเป็นครู เพราะภาษาเป็นชีวิตและศูนย์รวมความคิดของชาติ เป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพและการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีโอกาสที่จะทำให้นักเรียนมีความคิดก้าวหน้าได้มาก ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นครูที่รอบรู้ทั้งภาษา วรรณคดี และวิธีสอน โดยได้คลุกคลีกับวรรณคดีไทยจากสิ่งแวดล้อมในครอบครัวมาตั้งแต่เยาว์วัย และเมื่อเรียนหนังสือได้ศึกษาวรรณคดีไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะวรรณคดีอังกฤษอย่างกว้างขวาง ทำให้มีความรู้แตกฉานในวรรณคดีไทย สามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับวรรณคดีต่างประเทศได้อย่างชัดเจน และได้เป็นผู้นำภาษาศาสตร์มาเผยแพร่ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2490 โดยเน้นในเรื่องการใช้ภาษาศาสตร์ช่วยในการเรียนการสอนสำหรับวิธีสอนนั้น ได้ศึกษาโดยตรงในระดับปริญญา และมีประสบการณ์จากการอบรม ประชุมและสัมมนาจนมีความเชี่ยวชาญ ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีความเห็นว่าการขาดความเอาใจใส่และความพยายามในอันที่จะค้นคว้าวิธีสอนที่ได้ผลและการผลิตวัสดุอุปกรณ์ก็ไม่ก้าวหน้า

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้เข้าร่วมการอบรมประชุมและสัมมนา ทางการสอนและการศึกษาทั้งในและต่างประเทศหลายครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ศึกษาอบรมเรื่องโรงเรียนมัธยมและวิทยาลัยอาชีวศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เป็นเวลา 3 เดือน พ.ศ. 2493
2. ศึกษาและดูงานด้านการจัดโรงเรียนมัธยมที่เมืองเจนีวาและโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พ.ศ. 2499
3. ศึกษาและดูงานด้านการจัดโรงเรียนและร่วมประชุมกับนักการศึกษาจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4. ร่วมสัมมนาเรื่องนักเรียนในภูมิภาคเอเชียใต้ ในฐานะที่ปรึกษาทางการศึกษา จัดสัมมนาโดย Society of Friends (Quakers) ณ กรุงเพช ปอร์ต ดิคสัน ประเทศมาเลเซีย (Port Dickson, Malaysia) และจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2502-2509

เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ จึงได้รับเชิญให้ร่วมงานการศึกษาและสาธารณประโยชน์อยู่เสมอ อาทิเช่น

1. เป็นผู้ร่างหลักสูตรวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และช่วยสอนอยู่ 1 ปี
2. เป็นผู้ร่วมปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
3. เป็นกรรมการประสานงานวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
4. นายกสมาคมสตรีอุดมศึกษา
5. กรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
6. ประธานกรรมการประสานงานการสอนภาษาอังกฤษระดับชาติ
7. กรรมการองค์การภาษาอังกฤษซีมีโอ (Southeast Asia Minister Organization)

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่แต่ละโครงการได้วางไว้ ด้วยมีหลักในการทำงานว่า เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำอะไรก็ตาม ต้องพยายามทำให้เต็มความสามารถ และทำให้ชอบให้สนุกกับสิ่งที่ต้องทำ ท่านได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์หลายสาขา คือ

1. ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2517
2. ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2520
3. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524
4. ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524

นอกจากนั้น ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ยังมีบทบาทสำคัญเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ หบวงมหาวิทยาลัย

และเป็นผู้หนึ่งทีริเริ่มและมีส่วนผลักดันในการก่อตั้งสถาบัน
ภาษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานนิพนธ์

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีผลงานนิพนธ์เป็นจำนวนมาก
อาจแยกประเภทได้ดังนี้ คือ

ภาษาไทย

1. ไชยาศาสตร์บัญญัติบางคำ
2. ความรู้เบื้องต้นเรื่องวัฒนธรรมของชนชาติที่พูด
ภาษาไทย

3. แนะนำการศึกษาวิชาวรรณคดี
4. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม
5. ตัวอย่างการวิจารณ์นวนิยาย
6. วิเคราะห์วรรณคดีไทย
7. วรรณคดี
8. หนังสือเรียนภาษาไทยเพื่อกิจธุระ ท. 331 ชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น
9. สนทนาเรื่องพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัย
10. การอภิปรายเรื่อง “นวนิยายของดอกไม้สด” เนื่องใน
วันดอกไม้สดรำลึก

ภาษาอังกฤษ

1. ภาษาอังกฤษ (คู่มือครูประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น
วิชาภาษาอังกฤษ)
2. ภาษาอังกฤษ
3. รวมบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา
4. วัฒนธรรมของชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ
5. รวบรวมเรื่องสั้นจากสหรัฐอเมริกา

เรื่องเกี่ยวกับชีวิต

1. ความสุขของสัตว์
2. ความสำเร็จและความล้มเหลว

นวนิยาย

1. คนถูกคนผิด
2. ฉากหนึ่งในชีวิต
3. ดร. ลุกทุ่ง

4. ตกหลุมตรองแล้วโตโตก็ดี
5. ทูติยะวิเศษ
6. ศิลาอาถรรพณ์
7. สะใภ้แห่ม
8. สุรันทารี

บทความจากวารสาร

1. การใช้ศัพท์วิชาการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ 3 (5):
21-28 สิงหาคม-กันยายน 2516.
2. การที่ครูจะเจริญรอยบรรพชาพระศาสดา. วารสาร
วิทยุศึกษา 4 (8): 32-36 สิงหาคม 2500.
3. การปลูกฝังค่านิยมโรงเรียน. วารสารคหเศรษฐศาสตร์
ฉบับพิเศษ 18: 161-166 ธันวาคม 2517.
4. การสอนภาษาไทยกับค่านิยมปัจจุบัน. วิทยาสาร 25 (37):
18-20 10 ธันวาคม 2517.
5. การอบรมศึกษากับค่านิยมที่พึงประสงค์ เอกลักษณ์ไทย
1 (1): 31-50 มกราคม 2520.
6. แก่นและกระพี้ของวัฒนธรรมไทย. วารสารครุศาสตร์
1 (1): 32-48 ธันวาคม 2513.
7. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุมสหพันธ์องค์การอาชีพ
ครูแห่งโลก ณ ศาลาสันติธรรม ศูนย์ศึกษา 11 (2): 61-66
กุมภาพันธ์ 2507.
8. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบัน. วารสารสภา
การศึกษาแห่งชาติ 7 (4): 41-52 กันยายน 2515.
9. ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเป็นมาของละครไทยและ
การปรับปรุง. วารสารธรรมศาสตร์ 2 (ฉบับพิเศษ นาฏศิลป์
และดนตรีไทย): 160-189 2516.
10. ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย. วารสารห้องสมุด 11 (4):
214-215 กรกฎาคม-สิงหาคม 2510.
11. ความผิดหวังในการศึกษา. จันทรเกษม 97: 25
พฤศจิกายน-ธันวาคม 2513.
12. แนะนำทางสอนอ่านนวนิยาย. วารสารวิสามัญศึกษา
4 (1): 7-11 พฤษภาคม, 4 (2): 5-17 มิถุนายน 2510.
13. ประเพณีไทยขัดขวางหรือสนับสนุนการพัฒนาประเทศ.
อาจารย์สาร 3 (9): 29 มกราคม-มีนาคม 2517.
14. เปลี่ยนแล้วจะเกิดอะไร. วิทยาสาร 24 (1): 6-11
1 มีนาคม 2516.
15. พันธกิจของแผนกวิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัย.
วารสารธรรมศาสตร์ 2 (2): 60-71 มิถุนายน-ตุลาคม 2516.

16. ภาษาฝรั่งเศสมีอิทธิพลต่อภาษาไทย. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 5 (1): 60-69 มิถุนายน-สิงหาคม 2510.
17. วรรณกรรมการเมือง. ภาษาและหนังสือ 7 (4): 106-109 เมษายน 2514.
18. วรรณคดีกับการวิจัย. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ 2 (2): ประจำภาคเรียนที่สอง 2523.
19. วิชาการวรรณกรรมศึกษา : สิ่งการสอนและวิธีสอน. สังคม-ศาสตร์ปริทัศน์ 7 (11): 21-27.
20. สาส์นศึกษา. วารสารวิทยุศึกษา กุมภาพันธ์-มีนาคม 2517. 29-34.
21. หัวอกครู. จันทรเกษม (106): 4-18 พฤษภาคม-มิถุนายน 2515.
22. หัวอกครู. วารสารวิทยุศึกษา 20 (1): 9-12 1 มกราคม 2516.

ชีวิตและงานของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้มีนักศึกษาและนักแปลชาวอเมริกัน ชื่อซูซาน เคพเนอร์ นำไปศึกษาอย่างลึกซึ้ง และนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองเบิร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา ในสาขาวัฒนธรรม และมานุษยวิทยา

ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ที่ประชุมใหญ่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ประกาศยกย่องหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นบุคคลสำคัญของโลก เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 100 ปีชาตกาล ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วัฒนธรรม ภาษาและวรรณคดี การส่งเสริมสถานภาพสตรี และการส่งเสริมสันติภาพ พร้อมกับบุคคลและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของโลกอีก 97 รายการ

เอกสารอ้างอิง

- นิทรรศการชีวิตและงาน ศาสตราจารย์พิเศษ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ณ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 13-17 ธันวาคม 2525.
- ทองต่อ กล้วยไม้. (2526) "ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ" ประวัติครู: 16 มกราคม 2526. 99-228
- ประวัติหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2554) http://www.art.su.ac.th/boonlue/biography_th.html ค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2554.
- วิกิพีเดีย. หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2554) [www.Wikipedia.org/wiki/หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ](http://www.Wikipedia.org/wiki/หม่อมหลวงบุญเหลือ_เทพยสุวรรณ) ค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร ศิริบุญรอด:

เป็นอาจารย์ประจำสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความชำนาญด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทธุรกิจ การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมข้ามชาติ